

TÜRKİYE'DE SOSYAL VE KÜLTÜREL BÜTÜNLEŞME FAKTÖRLERİNDEN HALK MÜZİĞİNİN ÖNEMİ

Esat ERGÜN

Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
Öğretim Görevlisi

ABSTRACT

THE IMPORTANCE OF FOLK MUSIC AS ONE OF THE FACTORS OF SOCIAL AND CULTURAL INTEGRATION IN TURKEY

Esat ERGÜN

Çukurova University,

Mersin School of Tourism and Hotel Management, TURKEY

In this study, the importance of role of folk music taken place integration of Turkey's society. Safe and continuous integration in societies up to active use of various elements given a form to the national psyche, with another word it depends on the shape to be given to "the soul" by intellectuals. Here, the soul reaches to the best level in case is treated perfectly and penetrated to the deepness of human psyche there, by this means we can excite mankind and provide the national unity.

Today the scientists and artists have accepted the culture of nation which is considered as individuality of it as the integrity of national events.

Although, to meet various cultures, and to deal them is considered as unavoidable and natural and in spite of the new synthesis on this matter, there are countless benefit about not to lose of national soul and to provide national unity by means of bringing of the cultural unity in adaptive position to the social events.

Our music which is considered a part of our national cultur and social structure is also has a share as well as at least our mother language to forming of national integrity.

Our folk music is "Like mother milk" as said our poets.

GİRİŞ

Bir toplumun, binlerce yıl kendine göre değerlendirerek süzgeçten geçirdiği ve sonuçta benim dediği değer yargılarını biçimlendirdiği çeşitli "öz" leri vardır. Bu "öz" ler, türlerine göre bazen bir savunma, bazen bir egemenlik sağlama, bazen çözemediği bir doğa olayına karşı korunma, kendini huzura ve güvenliğe götüren yolları bulma biçiminde kendini gösterir. Önceleri belli bir içgüdüden doğan, zamanla daha belirginleşerek "bilinçten kırk ambar niteliğinde bilinç altına süzülüp geçen maddi ve manevi bütün birikimler-özler-o toplumun kültür hazinesini oluşturur" (1). İşte bu birikimin içerisinde herşey vardır. Yaşam kavgasının başarıya ulaşmasının çareleri, doğanın acımasızlığından ve ölüm denilen muammadan yola çıkarak değişik din anlayışına ulaşan inanışlar ve dinsel ve dindışı herşey. İşte, zaman içinde şekillenerek bağımlı, bağımsız birimler halinde ve değişik görünüşlerde karşınıza çıkan toplumların maddi ve manevi yapısında etkin olarak bu özler; adetler, gelenekler, inanışlar, efsaneler, deyişler, ya da günlük yaşam kavgasıyla, ölüme karşı ölümsüzlüğün hasretiyle ortaya konan araçlar, toplumun yapısına göre bu araçlarda sembolleşen şekiller, çizgiler, renkler ve nihayet, sazıyla, sözüyle, hareketleriyle müzik ve dans. Toplumun yapısına göre biçimlenen ve daha sonra o toplumun damarı olan kültürel öğeler. Toplumun iç güdüsünden doğar ve ona yaşam zevki veren öze dönüşürler. Toplumların birliğini sağlayan, çağlar boyu birlikte yaşama arzusu ve zevki veren kültürel değerler ve bu değerlerin özünde yanan ateştir. Toplumun kendi dinamizmden doğan yaşama arzuları ulusal bir ruhun oluşmasına neden olur. Bu ruh yüce bir değer gibi her toplumun kendi orjinalitesi ve kendi malıdır. İşte şiir dediğimiz sözlerin özü, müziğinin özünü biçimlendiren makam, usul, perde dediğimiz şeyler, insanın iç alemindeki duyuş ve sezislerini dışa yansıtmaya yarayan araçlardır. Önemli olan bu sezî ve duyuşları geleceğin biçimlenme ve gelişiminde kullanmaktır. Var olan dinamizmden daha hızlı daha güzel bir hareket sağlamaktır. İnsan ruhunda yeni ve geniş ufuklara neden olan büyük kâr yuvarlaklarının ilk çekirdeğini iyi kullanmak gerekir. "Eğer böyle olmasaydı, yani hayaller, yeni umutlar ve ufuklar hasreti olmasaydı; ne bir Copernic, Galile, Newton, Einstein, Kaut, Descartes, Michelangelo, Rambraut ne bir Yunus Emre, Doute, Goethe, Bach ve Beethoven düşünülebilirdi. İşte aslolan bu hasret ve istiyaktır. Varabilmenin ruhlarda uyandırdığı ihtiras yandırdığı ateştir. Bu ihtirasın, ateşin güçlü itişiyile ideale doğru koşmada yardımcı olacak herşey bir aracı, bir vasıtadan başka birşey değildir (2).

Toplumlarda sosyal ve kültürel bütünleşmenin sağlam ve devamlı olması için ulusal ruhu

1- Saygun A. Adnan : *Orkestra*, Sayı: 145 s. 2

2- Saygun A. Adnan : *Orkestra* Sayı: 145 s.8

biçimlendiren çeşitli öğelerin etkili bir şekilde kullanılmasına bağlı, yani aydınların asıl "öze" verecekleri biçime bağlıdır. İşte bu öz iyi işlenir, insan ruhunun derinliklerine inerse o kadar iyi bir düzeye erişmiş olur. İşte bu sayede insanları heyecanlandırabilir ve ulusal bütünlüğü sağlayabiliriz.

halk müziği, ulusal müzik ekollerinin kurulmasında temel taşları olması bakımından çok önemlidir. Ayrıca ulusça ortak zorlukların aşılmasında, sevinç ve mutlulukların paylaşılmasında halk ezgilerinin önemli payları vardır. Bir düğün türküsü bizi heyecanlandırır, oyun havalarımız bize canlılık ve neşe verir. Bir seferberlik türküsü ise bizi eskilere götürür, hüznendirir, bir bakıma tarihimizi anımsatır, bizi güç birliğine davet eder.

Günümüzde, bilim ve sanat adamları bir ulusun kişiliği sayılan kültürünü, ulusal olaylar bütünü kabul etmişlerdir. Her ne kadar çeşitli kültürlerin karşılaşması, karşılıklı alışverişte bulunması günümüz koşullarında kaçınılmaz ve doğal sayılmakta ve bu şekilde yeni sentezlere rağmen, ulusal özün kaybolmaması, kültürel bütünlüğün sosyal olaylarla uyumlu hale getirilerek birliğin sağlanmasında sayısız yararlar vardır. Ulusal kültürümüzün ve sosyal yapımızın bir parçası sayılan müziğimiz, aynı zamanda milli bütünlüğün oluşmasında da en az ana dilimiz kadar pay sahibidir. Halk müziğimiz şairlerimizin dediği gibi "ana sütü gibidir".

HALK MÜZİĞİ NEDİR?

İnsanoğlu kendini tanıdıktan bu yana müzikten zevk almış ve ilgilenmiştir. Bu nedenle, ilkel kavimlerden günümüze dek müzikte aşamalar kaydedilmiştir. Müziği bu açıdan incelediğimizde -ilkel müzik-halk müziği-sanat müziği diye- dilimlere ayırabiliriz. Başka bir deyişle, müzik gelişim sürecini bir piramide benzetirsek; piramadin en alt basamağında ilkel müzikleri, ikinci basamağında halk müziğini, en üst basamakta ise sanat müziğini görebiliriz.

İlkel müziklerin en tipik özelliği büyüselliktir. Ses sınırı çok dar (en fazla, RE-LA) ve ritm ağırlıklıdır. Genelde söz ögesi anlamsız gibi gelen hecelerdir. Yani, ilkel müziklerde müziğin temel öğelerinden ses ve ritm kullanılmış, melodi (ezgi) ögesi çok az kullanılmıştır.

İşte halk müziği, gelişme sürecine göre ikinci

aşamadır. İlkel müziklere göre çok gelişmiştir. İnsanoğlunun uygarlık izlerini her devirde yansıtmıştır. Müziksel öge açısından ilkel müziklerden gelişerek yerleşik düzene geçen insanlığın yaşam biçimi haline girmiştir. Ses-ritm ağırlığı bu müzikte azalarak melodi (ezgisel) ağırlıklı olmuştur. Yani müziğe yeni bir boyut daha eklenmiştir. Sözlerin önem kazandığı anlamlı seslenişler ortaya çıkmıştır. İnsanlar kendi duygu ve düşüncelerini daha özgürce anlatma olanağı bulmuşlar, kendi sorunlarını müzikte anlatabilme becerisine erişmişlerdir. İlkel müzikteki büyüsel amaç halk müziğinde akılcılığa ve faydacılığa yönelmiştir. Bireysel buluşlara yön vermiş, toplumsal içerik kazanmıştır.

Yukarıdaki genellemelere bakarak halk müziğinin tanımını daha kolay yapabiliriz. Öncelikle, halk müziği, sanat müziği ile ilkel müzik arasında kalan müziktir diyebiliriz. Başka bir deyişle, "Sanat müziği dışında kalan halk dehasının genel, ortak ürünü olan ve bestecileri belli olmayan müziktir". Bu tanımları daha da derinleştirirsek, çeşitli müzik bilimcilerin görüşlerine başvurmamız gerekecek.

Hugo Riesmann'a göre halk müziği:

"Ezgi ve sözleri kimin tarafından belli olmayanlar, Halkın beğenisini kazanmış belirli besteler, Melodik gidişi ve söylenişi basit popüler şarkılardır".

Michell Brnet'e göre:

"Halk tarafından benimsenen ve kulaktan kulağa geçmek suretiyle yayılan ezgiler" halk müziğidir.

İngiliz Prat'a göre:

Köylü ve halk arasından çıkıp, gelenek haline gelen ezgiler, halk müziğidir".

Yurdumuzda 20. yüzyılın başlarında önem kazanan halk müziği çalışmaları çok az sayıda idealist kişilerin sayesinde yürütülebilmektedir. Bu kişilerin de halk müziğiyle ilgili tanımlarını da şöyle özetleyebiliriz:

Halil Bedii Yönetken'e göre:

Halk müziği, folklorik özellik taşıyan, yaratıcıları belli olmayan köy türküleridir. Türk aşıklarının müziğidir.

Mahmut Ragıp Gazimihal'a göre:

"Halk şarkısı tanımını CHANTPOPULAIRE karşılığında kullandık, fakat Almanlar kendi şarkılarına LIED dedikleri gibi, biz de kendi halk şarkılarımıza türkü dedik. Anadolu'da şarkı adı bilinmez"

Evrensel alanda halk müziği kavramı geniş bir müzik hareketini içine alır. Yöresel bir türküden, Pink Floyd Grubu'ndan bir parça, arabesk bir şarkıya kadar tüm müzikler halk müziği olarak adlandırılır. Evren-

sel müzikte genelde halk müziği şöyle tanımlanır:

"Halk Müziği, halk kesiminde ağızdan ağıza yayılan, notalarda bulunmayan ve notalarla öğrenilmeyen müziktir".

Yukarıdaki tanım ve genellemelere bakacak olursak, halk müziği tanımında üç boyut daha göze çarpar.

* Süreklilik, yıllar boyu sıkça belirmesi.

* Değişim (varyant), ezgi ve metnin, bellek yanlış veya bilinci nedenlerle değişmesi.

* Seçim; bir ezgiyi bulunduğu bölgeden, asıl kaynaaktan derlemek.

Yukarıdaki bilgilerin ışığında halk müziği tanımını genelleştirerek şöyle yapabiliriz: **Halk arasında halka özgü söyleşilerle, önce bireysel yaratılışlarla ortaya çıkan, zamanın ve değişen koşulların etkisiyle gelişerek zenginleşen, bireysellikten çıkıp toplumun malı olan müzik halk müziğidir.**

Açıklıkla halkın gerçek duygu ve düşüncelerini, en yalın ve en sade biçimde halk müziğinde bulabiliriz. **Bir ulusun özüne has müzik, halk müziğidir.** Kulaktan kulağa, ağızdan ağıza yayılarak, kuşaklar boyu yaşamış ve tazeliğini korumuştur.

HALK MÜZİĞİNİN ÖNEMİ

Bir ulusun, ulusal müzik sanatının kendi dinamik karakterine uygun olması için, halk müziğine dayalı olması gerekir. Sanat müziklerinde temel öge, halk müziği ezgilerine dayalı olursa, başlangıçta hemen adım atılmış sayılır. Bu da ancak halk müziğinin yeterince araştırılıp öğrenilmesine ve önem verilmesine bağlıdır. Müzik açısından ileride olan uluslar ve bestecilerin, başlangıçta halk müziklerine büyük önem verdiklerini görürüz. Ulusal müziği daha net ortaya çıkartabilmek için bu müziğe temel olan öğeleri bulmak gerekir. Bunun için halk arasına girmek, bu müziği önemle ele almak ve yaşamak gerekir.

Sanat müziğine yapı malzemesi toplamak için yine halk arasına girmek gerekiyor. Bu işler ancak halk müziğine verilecek önemle gerçekleşir. Halk müziği gerçek olarak ele alındığında, gerek sayı gerekse estetik açıdan, diğer müzik çeşitlerine göre, çeşitli üstünlükleri ve sınırsız olanaklarının olduğu görülür. Anlatımlardaki sadelik, şekildeki objektiflik, hiçbir şekilde bıkkınlık vermeyen sayısız ezgilerden oluşur. Halk ezgileri en basit araçlarla ve en kıt olanaklarla bile, sanat endişesi taşımadan kesintisiz sunulabilmiştir. Yapısında üretkenlik, sevecenlik ve cesaret vardır. Bu bakımdan halk müziğine önem vermiş uluslar ve müzisyenler, hızla gelişme yolunu bulmuşlardır.

Halk müzikleri, özellikle sanat müziklerinin temelini oluşturması açısından çok önemlidir. Her ulusun sanat müzikleri halk müziğine dayalı olursa, gelecek kuşaklara aktarılması kolay olur. Aksi halde kesintiye uğrayabilir. Halk müziği alanında büyük araştırmalar yapmış ünlü Macar Müzisyen Bela BARTOK'a göre; "Macaristan'ın yüksek sanat müziği, tarafımızdan derlenen halk müziği ile o derece bağlı ve

birleştirilmiştir ki, bugün sahip olduğu karakter halk müziği olmadan düşünülemez. Macaristan'ın çağdaş müziği, bugünkü değerler bakımından taşıdığı damgayı halk müziğine borçludur. Yabancıların dikkatini çeken de budur."

Halk müziğinin sanat müziği alanında etkin kullanılması için bestecilerin halk müziğine önem vermeleri gerekir. Başka bir deyişle, bestecilerin halk müziğini yapı malzemesi olarak kullanmaları için, şairin ana diline olduğu hâkimiyet kadar, kendi halk müziğine bilinçle hâkim olması gerekir. Bunu yapmak için bestecilerin halk müziklerine önem vererek, ezgilerini ince bir süzgeçten geçirmeleri gerekir.

Her ulusun kendi değerlerini ortaya koymadan, evrensel boyutlara erişmesi olanaksızdır. Ulusal müziklerin ortaya çıkması için de, ulusun kendi özünde bulunan bir dinamizm vardır. Önemli olan bu dinamizmi harekete geçirmektir. Bu da yalnızca ulusal öz kaynakların kullanılması ile olur. O zaman ortaya çıkan yeni bir olaya, kaynaklara ve gerçek öze bağlı olduğu için halk sahip çıkacaktır. Aksi yönde yapılan çalışmalar, zorlama yaratacağından halk arasına giremeyecek ve kültür yabancılaşmasına neden olacaktır.

Halk müziğinin sanat müziğine etkileri 17. yüzyılda görülmeye başlar. Daha sonra, Fransız İhtilali'nin etkisiyle gelişen ulus bilinci, aydınların halka inmesini sağlamıştır. Bu yıllardan sonra halk müziği, bestecilerce daha dikkatli ve önemle üzerinde durularak, bestelerinde yapıtaş olarak kullanılmıştır. Halk müziği ilk olarak, bilinçle Bach'ın eserlerinde kullanılmıştır diyebiliriz. Bach, eserlerinde gayda ile çalınan halk ezgilerini kullanarak bir bakıma bu alanda öncülük etmiştir. Daha sonraları, halk arasında ve saraylarda oynanan danslar sanat müziği parçalarında yer etmiştir. Örneğin Batı Müziği'nde süit dediğimiz türün halk danslarının uyumlu bir kompozisyonu olduğunu biliyoruz. Allemande, Courante, Gavotte, Rigaudon, Loure, Passepied, Chaconne süitlerde kullanılan Avrupa uluslarına ait halk danslarıdır.

Halk müziğinden etkileniş ve yararlanma ilk önceleri taklit biçimindedir veya aynı müziğin kullanımınıdır. Halk ezgilerini bilinçle inceleyen ve önemle üzerinde durarak eser veren besteci Liszt'tir. Daha son-

raları, Chopen, Griek, Dvorak olmuştur. Fakat bu bestecilerin halk müziklerini gerçek kaynağına inerek incelediklerini söyleyemeyiz. Zira, o yüzyıllarda ulaşım olanaklarının ve teknik gereçlerin günümüze kıyasla az olması, araştırmanın gerçek yüzünü bize gösteremez. Folklor ve etnografya bilimi henüz o çağlarda gelişmediği için esinlendikleri halk ezgileri, gerçek halk ezgileri olmayabilir. Zira, o zamanki köy yaşantısı isteseler de aydınlara araştırıcakları olanağı sağlayamıyordu.

Gerçek anlamda halk müziğinin ele alınışı 20. yüzyılda olmuştur. 20. yüzyılın başlarında romantizmin etkisi azalıyor, dünyanın sorunları artıyordu. Bu yüzden sanatçılar, sorunlara gerçekçi bir gözle bakmaya başladılar. Sorunları araştırıcı bir yaklaşımla ele alıyorlar ve ellerindeki olanakların da yardımı ile köklü çözümler buluyorlardı. İşte bu ortamda, halk müziği oldukça önem kazanmaya başladı. Gramofonun bulunuşu, radyonun yaygınlaşması, telefonun kullanım alanının genişliği iletişim olanaklarını artırdı. Bu yüzden insanların olaylara yaklaşımı daha da akılcı olmaya başladı. İşte akılcılıkla halk ezgilerine yaklaşan besteciler, bu ezgilerin önemli bir eser kaynağı olduğunu ve sınırsız olanaklar taşıdığını gördüler.

Halk müziğine önem veren ulusların başında Rusları görmekteyiz. 19. yüzyılın ortalarından itibaren halk ezgilerinin toplanmasına başlanmış, bestecilerin bu alandan yararlanması sağlanmıştır. Bu sayede Rus müziği hızla gelişmiştir. Rimski, Korsakov, Bavakiriev gibi ünlü besteciler kendi ülkelerinde olduğu kadar, dünya müzik alanında da ün kazandılar.

İlhan Baran şöyle diyor Müzik artık, dinleyici topluluğunu bırakıp, büyük halk kitlelerine seslenmelidir... Müzik sadece bir burjuva oyalanması kalmak istemiyorsa toplumcu kullanışlara yönelmelidir. Geçitler, halk seyir sanatları, tarla ve fabrika çalışmaları, stadyumlar, filmler, oyunlar... İnsanların yaşamlarına yardım."

Ruslar, sadece kendi halk müziklerini derlemekle kalmayıp, kendi topraklarında yaşayan halkların da müziklerini derleyip dergiler halinde yayımlamışlardır. Bu alandaki araştırmaların büyük ve önemli yerlerini Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türklerin ezgileri almaktadır. Türklerle ilgili ezgi derlemeleri, Sovyetlerle birlikte Macarlar tarafından da yapılmıştır. Yapılan bu araştırma ve derlemeler

dergiler halinde çeşitli tarihlerde yayımlanmıştır. Bunlardan en önemlileri:

RIBAKOF - Yöresel Müslümanların Müzik ve Şarkıları. Petersburg, 1879

PANTOSOF - Çin Türkistanı'nda, Çinlilerin Şarkıları. Petersburg, 1890

ÇLINGIRYAN - Asya Türklerinin Şarkıları. Budapeşte

LEYSEK - Saretler, Kırgızlar, Tatarların Şarkıları. Taşkent, 1890

Sovyetler Birliği'nde en kapsamlı dergi, Rum müzisyenlerinden Pahtikos tarafından onaltı yılda toplanan Rum Halk Müziklerinin toplandığı dergidir. Rum Halk Şarkıları adını taşıyan bu dergi, "Maraşlı" adlı bir Rum zengini tarafından 1905'de Atina'da 14.000 Franga bastırılmıştır.

Yakın komşumuz ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan Bulgarlar da kendi müziklerini ortaya çıkarmak için oldukça çaba göstermişlerdir. Bu amaçla; Stoyanof adlı öğretmen, 24 halk şarkısını, 1887 yılında Varna'da; Vasilof adlı müzisyen 235 halk şarkısını 1891 yılında Tırnova'da bastırmıştır. Kühaç adlı bir derlemeci, Sırbistan, Karadağ, Dalmaçya, Bosna, Hersek, Hırvatistan bölgelerinde derlediği halk şarkılarını 1879'da Agram'da bastırmıştır.

Batılı aydınların bu kadar üzerine eğildikleri halk ezgileri, sanırım, ulusal bilinç açısından önem kazanmaktadır. Daha 20. yüzyılda bağımsızlığını kazanan bazı ulusların, yukarıda anlatılan folklorik çalışmalarını tekrar gözden geçirince gerçekler tüm çıplaklığı ile ortaya çıkar. Ulusal birlik kurma yönünde hareket eden ulusların hemen birçoğu işe halk müziklerini ön plana çıkartarak başlamışlardır. Osmanlı enkazını devralan Türk Halkının ve başta Ulu Önder Atatürk'ün ilk yaptığı iş de, halk müziği alanındaki çalışmalarıdır. Bu çabaları bugün tüm tarih kitaplarında görmek olasıdır.

Ülkemizde Cumhuriyet'le önem kazanan halk müziğini derleme ve araştırma çalışmaları oldukça eskilere dayanmaktadır. Bu konuda çarpıcı örnekler verilebilir.

Halk ozanları biçiminde lirik koşmalar yazan Filozof Rıza Tevfik 1900'lerde ilk kez "Türk Köylü Dansları"na dair bir yazı yazdı. 1909'da yayımlanmaya başlanan "Şehbal" dergisinde Osmanlı Müziği'ni eleştirip Batı tarzı Türk Sanat Müziğinin geliştirilmesi için ihtiyaçlarımıza uygun çalışma biçimlerinin geliştirilmesini vurgulayarak, kendi öz müziğimizin açığa çıkarılması öneriliyor. Şehbal Dergisi'nde daha sonra Rauf Yekta tarafından 1911'de yazılan "Şark Musikisine Ait Bir Mühim Teşebbüs" adlı bir yazıda şöyle deniyor:

"... Ne yazık ki, basın-yayın sayfalarında şimdiye kadar müzik etnografyası bölümünde bir makale görülmediği gibi, müzikçilerimizde de, bu alanda inceleme yapma fikri henüz uyanmamıştır. Düşünülecek olursa, Osmanlı ülkeleri bu yönden ne kadar geniş bir

inceleme alanıdır. Biz Türkler kendi müziğimizin kapsam ve özelliklerini biliyoruz farzedilse bile, Arap, Laz, Rum, Ermeni, Bulgar, Arnavut, Musevi, Kipti gibi çeşitli etnik unsurların inkâr olunamayan milli renkleri terennümlerinde bir müzik etnografi nazarı ile inceleme ve araştırma yapılacak olursa, ne sonsuz musiki konuları vardır. Oysa biz bu konuda mutata olan ataletimizi göstermekten başka bir şey yapamıyoruz..."

Konunun önemi ile ilgili örneklemeleri daha da çoğaltabiliriz. Fakat bu konuda Cumhuriyet döneminin müzik politikasını belirleyen görüşün en etkili kişisi Ziya Gökalp'in görüşlerine başvuralım.

"Milli musikiyi ibda için de bir yandan Avrupa'nın fenlerini öğrenmek, diğer yandan dağlarda, köylerde terennüm edilen halk türkülerinin seslerini toplamak lazımdır. Ancak bu suretle Avrupa medeniyeti içinde Türk Şiiri, Türk Edebiyatı, Türk Musikisini yaratabiliriz."

Atatürk'ün yeni bir kültür yaratmada izlenecek yol hakkındaki görüşlerinden müzik alanında da yararlanabiliriz. "Aydınlarımız içinde çok iyi düşünenler vardır. Fakat umumiyet itibarıyla şu hatamız vardır ki, inceleme ve okumalarımıza zemin olarak çok kere kendi memleketimizi ve ihtiyaçlarımızı anlamıyoruz. Aydınlarımız belki bütün dünyayı, bütün diğer milletleri tanır, lakin kendimizi bilmeyiz. Bir millet için saadet olan şey, diğer millet için felaket olabilir."

"Sanat eseri kökü toprakta olan bir ağacın meyvesidir." Bu toprak halkın kendisidir. "Halkı eğitmeden önce onlardan bir şeyler öğrenmek görevi vardır." Halkın müzik geleneklerini, eğilimlerini ve ihtiyaçlarını öğrenmek ve araştırmak aydınların görevidir. Eğer bu yapılmazsa sanat yapıtlarının evrensel ölçütlere ulaşması beklenemez.

İlhan Baran bu konuda şöyle diyor (*Filarmoni Der-gisi*, 1977). "Müzik artık, dinleyici topluluğunu bırakıp, büyük halk kitlelerine seslenmelidir... Müzik sadece bir burjuva oyalanması kalmak istemiyorsa toplumcu kullanışlara yönelmelidir. Geçitler, halk seyir sanatları, tarla ve fabrika çalışmaları, stadyumlar, filmler, oyunlar... İnsanların yaşamlarına yardım."

Halkın desteğinden yoksun bir çoksesli müzik düşünülemez. Batı müziği ülkemizde tam bir yalnızlık içindedir. Bu yalnızlığa son vermek için halk ezgilerinin etkin biçimde bestecilerin eserlerinde yer alması gerekir. Şurası bir gerçektir ki, ulusal değerleri işleyen bestecilerin esin kaynakları, halkın gönlünde yer tutan vatan sevgisi ve ulusal acı, sevinç ve ortak heyecanlardır. Onun için besteci önce kendisinin ne olduğunu bilmeli, kendi varlığına, kendi benliğine inanmalı, kuvvetli bir ulusal bilince sahip olmalıdır. Bu konuda ünlü bir Fransız besteci şöyle diyor:

"Bir ulusun yaratıcılığına özgü olan özelliklerin hiç hırpalanmadan, zedelenmeden başka bir ulusa mal olabileceğini düşünmek büyük bir gaflettir. Bu yanlış anlayış Fransız müziğine zarar vermiştir. İçinde Fransızlıktan bir zerre bulunmayan bir takım eserlerin

heyecanına kapılarak senelerce kucak açmışız, bu büyük bir yanlışlıktır; ne mi yapmak gerekir diyorsunuz? Düşüncelerimizin ritmini hiç değiştirmeden, benliğimizi kaybetmeden yabancı müzik ezgilerini bizim ezgilerle karıştırmamak gerekir. Günümüzde ulusal müzikte karakterin ne kadar önemli olduğunu anlatmak için ünlü Rus bestecisi Moussorgsky'den daha parlak bir örnek bulmak olanaksız. Denilebilir ki, bu büyük sanatkar bütün eserlerinde yalnız ulusal duyguları seslendirmiştir."

Moussorgsky anılarında ulusal esinleri nasıl edindiğini şöyle anlatıyor:

"Çocukken dadımla başbaşa geçen günlerde, ondan hemen her akşam Rus Masalları dinlerdim. O masalları dinleye dinleye daha küçük yaşta yurt sevgisi, halk sevgisi yüreğimde yer etti. Rusya'nın taşına, toprağına, şehirlisine, köylüsüne candan gönül bağladım. Bu sevgi beni volkan ateşi gibi sardı. Bu büyük aşk sayesinde, ulusumun en derin duygularını, yaşayışını, hayat görüşlerini, anlayış şeklini iyice kavradım. Böylece ilhamlarımı piyanoya geçirdim. Ondanda ulusal sesler çıktı."

Halkın desteğinden yoksun bir çoksesli müzik düşünülemez. Batı müziği ülkemizde tam bir yalnızlık içindedir. Bu yalnızlığa son vermek için halk ezgilerinin etkin biçimde bestecilerin eserlerinde yer alması gerekir. Şurası bir gerçektir ki, ulusal değerleri işleyen bestecilerin esin kaynakları, halkın gönlünde yer tutan vatan sevgisi ve ulusal acı, sevinç ve ortak heyecanlardır. Onun için besteci önce kendisinin ne olduğunu bilmeli, kendi varlığına, kendi benliğine inanmalı, kuvvetli bir ulusal bilince sahip olmalıdır.

Moussorgsky başka bir yazısında da şöyle diyor:

"Halk; işte benim betimlemek istediğim konu bu. Uyurken gözlerimin önünde onun hayalidir. Yemek yerken onu düşünürüm. Yürürken, gezerken, konuşurken, okurken, yazarken her an, her dakika hep O'dur. Süsten, yalandan, riyadan uzak, gerçek gibi çıplak karşımda sade ve vekârlı duran hep O'dur. Halkın

duygularına seslenen bir dil, her müzik seven için tükenmez bir hazinedir." Ulusal ezgiler doğrudan doğruya halkın gerçek sesidir. Halk dert ve kederlerini olduğu gibi, neşe ve sevinçlerini de ilkel bir sazla da olsa, sade bir dille anlatabilir. O dili anlamak halkı anlamak demektir.

Batılı aydınların bu kadar üzerine eğildikleri halk ezgileri, sanırım, ulusal bilinç açısından önem kazanmaktadır. Daha 20. yüzyılda bağımsızlığını kazanan bazı ulusların, yukarıda anlatılan folklorik çalışmalarını tekrar gözden geçirince gerçekler tüm çıplaklığı ile ortaya çıkar. Ulusal birlik kurma yönünde hareket eden ulusların hemen bir çoğu işe halk müziklerini ön plana çıkartarak başlamışlardır. Osmanlı enkazını devralan Türk Halkının ve başta Ulu Önder Atatürk'ün ilk yaptığı iş de, halk müziği alanındaki çalışmalarıdır.

SONUÇ

İşte halk müziğinin önemi bu örneklerde açıkça anlatılmaya çalışılıyor. Her ulus kendi değerlerini ortaya koymadan, evrensel boyutlara erişmesi olanaksızdır. Ulusal müziklerin ortaya çıkması için de, ulusun kendi özünde bulunan bir dinamizm vardır. Önemli olan bu dinamizmi harekete geçirmektir. Bu da

yalnızca ulusal öz kaynakların kullanılması ile olur. O zaman ortaya çıkan yeni bir olaya kaynaklara ve gerçek "öze" bağlı olduğu için halk sahip çıkacaktır. Aksi yönde yapılan çalışmalar, zorlama yaratacağından halk arasına giremeyecek ve kültür yabancılılaşmasına neden olacaktır. Bu bakımdan halk müziği, ulusal müzik ekollerinin kurulmasında temel taşlar olması bakımından çok önemlidir. Ayrıca ulusça ortak zorlukların aşılmasında, sevinç ve mutlulukların paylaşılmasında halk ezgilerinin önemli payları vardır. Bir düğün türküsü bizi heyecanlandırır, oyun havalarımız bize canlılık ve neşe verir. Bir seferberlik türküsü ise bizi eskilere götürür, hüznendirir, bir bakıma tarihimizi anımsatır, bizi güç birliğine davet eder. Bunun için de halk müziği yaşantımızdır. Bizi bize anlatır.

**"Biz türkülerle ağlamışız, türkülerle gülmüşüz,
Türkülere dökmüşüz tüm dertlerimizi"**

diyen ozan ne güzel anlatmış duygularını, türkülerin önemini.

Konunun önemini özetleyecek olursak; kederde, kıvançta ortak, bölünmez bütünlüğü, ulusal bir bilinç etrafında kenetlenmeyi sağladığı için halk müziği önemlidir.

Gelişme süreci içerisinde halkın özkaynakları değerlendirmesi açısından halk müziği önemlidir.

Ulusal müzik eğitiminin tabana oturması bakımından halk ezgilerinden yararlanmak çok önemlidir.

Evrensel alanda yeni bir marka yaratmak için halk müziğinin önemi çok büyüktür.

Türk halkının, halk müziği açısından kaynakları çok büyüktür. Bu kaynakları kullanmak ve yeterince değerlendirmek, bundan önceki müzisyenlerin olduğu kadar genç müzisyenlerin de en önemli ödevi olmalıdır. Bunun için de konunun inceleme ve araştırılmasına önem verilmelidir.

ÖNEMLİ NOT

Anatolia Dergisi Ocak-Şubat sayısından itibaren yalnızca abonelere dağıtılacaktır.

Abone kaydınızı yaptırmak için dergimizin abone birimiyle ilişkiye geçmenizi rica ederiz.

ANATOLIA